

IAIN MURRAY: Evangélizáció és újjászületés

IAIN MURRAY

Evangelizáció és újjászületés

Kis Tükör füzetek / 13

KOINÓNIA
Kolozsvár, 2001

A fordítás alapjául szolgáló mű:
Iain Murray: *The Invitation System*
© The Banner of Truth Trust
3 Murrayfield Road, Edinburgh EH12 6EL, UK
Used by permission through the arrangement of
The Banner of Truth Trust

Fordította
BÁLINT ÁGNES

A fordítást ellenőrizte
VISKY ANDRÁS

Hungarian translation © Koinónia, 2001

A könyv megjelenését a hollandiai
Kom Over En Help Alapítvány támogatta.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale
MURRAY, IAIN
Evangelizáció és újjászületés / Iain Murray;
trad.: Bálint Ágnes. – Kolozsvár [Cluj-Napoca]:
Koinónia, 2001
p.; cm. – (Kis Tükör füzetek)
ISBN 973 8022 13 4
I. Bálint Ágnes (trad.)
2

Előszó

Mi a helyes evangélizáció? Hogyan gondolkozunk a megtérésről? Milyen örökérvényű feladatokot szabott Krisztus az ő egyházának az evangélium hirdetésében és a lelkek mentésében? – e kérdések körül még a napi sajtóban is olvashatunk vitákat az elmúlt időben. Vannak, akik másodlagosnak tartják a módszer kérdését, azzal érvelve, hogy mindaddig, amíg a gyülekezeti közösségtől távol élő és az egyházat csak sajátos szolgáltatásokat (keresztelés, esketés, temetés) végző intézménynek tekintő névtelenek igen nagy számban jutnak megtérésre és válnak az egyház felnőttségévé, tehát a teherhordozásra, a missziói és diakóniai munkára kész tagjaivá, így az evangélizáció formájának kifinomult teológiai szakfogalmak segítségével történő mérlegelése magát az evangélizációt helyettesíti az egyházban. Mások arra figyelmeztetnek, hogy a választott módszer, az út semmiképpen nem közömbös, hiszen a különféle ráhatások is eredményesek tudnak lenni, pedig a misszió a Szentlélek munkáján alapul, nem pedig emberi ügyeskedésen.

Iain Murray tanulmánya az „előrehívásos evangélizáció” biblikus vizsgálatát tűzi ki célul, behatóan elemelve a módszer mellett és ellen szóló teológiai és pszichológiai érveket, körültekintően mérlegelve az elért eredményeket is. Az ismert skót teológus magyarul most először megjelenő dolgozata nem csupán arra példa, hogy ezekről a súlyos

kérdésekről hogyan érdemes egyáltalán beszélni, hanem arra is, hogy egy bizonyos módszer mérlegelése, sőt megkérdőjelezése nem szolgálhat ürügyül arra, hogy a missziói elhívásában elbizonytalanodott, a megtérés evangéliumát erőltetnül hirdető vagy éppen megkérdőjelező egyházunk, gyülekezeti közösségünk elhárítsa azt a feladatot, amelyet Krisztus ruházott rá. „Az igazi keresztyénség elsorvad ott, ahol felhagynak az igehirdetés gyakorlatában azzal, hogy a hallgatók részéről az egyéni válaszadást megköveteljék, és ahol a hallgatók azzal a benyomással maradnak, hogy Isten nem parancsolta meg, hogy megtérjenek és higgyenek.”

A KIADÓ

A valódi igehirdetés megváltozhatatlan jellemzője a bizonyosság, hogy a bűnös ember hitrejutásának és megtérésének Isten által elrendelt eszköze az evangélium hirdetése: „...tetszék az Istennek, hogy az igehirdetés bolondsága által tartsa meg a hívőket.” (1Kor 1,21) E meggyőződéssel egybehangzóan, az evangéliumi hívők sohasem érték be csupán az Ige hirdetésével, látni is kívánták hallgatóikban a változást szavaik nyomán. Némelyek igehirdetését így jellemezték: „Arányosan hűvös és arányosan unalmas / Egyetlen hibája, hogy hibátlan, kínosan szabályos, nagyszabásúan semmitmondó”, aki viszont igei látással bír arról, hogy mire való a szószék, és mi az evangélium, inkább úgy kíván prédikálni, ahogy Richard Baxter prédikált: „akár egy odaátról való hírnök”, vagy mint M'Cheyne, akit egyik híve így jellemezett: „Úgy prédikált, mintha kész volna magát halálra adni, csakhogy megtérésre jussál.”

Az igazi keresztyénség elsorvad ott, ahol felhagynak az igehirdetés gyakorlatában azzal, hogy a hallgatók részéről az egyéni válaszadást megköveteljék, és ahol a hallgatók azzal a benyomással maradnak, hogy Isten nem parancsolta meg, hogy megtérjenek és higgyenek. A keresztyénségnek tények elősorolásából álló bemutatása, anélkül, hogy ezek révén az igehirdetés a lelkiismeretre hasson vagy hitre ébresszen Jézusban mint hatalmas megváltóban, messze elmarad az apostoli igehirdetés mögött. Amikor az előttünk járó nemzedékek két londoni igehirdetője, Matthew

Wilks és John Hyatt egymástól búcsút vettek az utóbbi halálos ágyánál, Wilks megkérdezte: „Nos, John, Jézus kezére tudod-e bízni most a lelket?” „Igen – hangzott a lelkes válasz – és millió, millió lelket még!” Az evangélium hirdetéséhez ilyen meggyőződésre van szükség.

Miről vitatkozunk?

A következő oldalakon nem azt tesszük vita tárgyává, hogy helyénvaló-e az embereket Krisztushoz hívni. Azok számára, akik elhiszik, amit a Szentírás mond, ez vitán felül áll. Az sem nyitott kérdés, hogy vajon az evangélizáló igehirdetés hangsúlyozza-e ki, hogy az ember felelőssége megtérni és hinni. Amint már mondtuk, ennek kihangsúlyozása híján nem beszélhetünk evangélizációról a szó eredeti értelmében. Kérdésfelvetésünk másra vonatkozik, és pedig arra, hogy az evangélizálásnak vajon az szolgálja-e leginkább a célját, ha az igehirdetés végeztével a hallgatók között különbséget teszünk, mégpedig úgy, hogy azokat, akik el akarják fogadni Krisztust, előrehívjuk. Ha az előrehívásos módszerről, ahogy ezt a gyakorlatot nevezhetjük, bebizonyítható, hogy azokon az állításokon alapszik, amelyeket a Szentírás a Krisztushoz jövetelről mond, vagy amelyek szabályszerűen levezethetők az ember felelősségére vonatkozó tanításból, akkor helyesen állítható, hogy mindazok, akik e módszerrel szembeszegülnek, magával a Szentírással szegülnek szembe. De ameddig ezt nem bizonyítottuk, aligha sugallható méltán, hogy akik az előrehívást nem gyakorolják, kevésbé viselik a szívükön az evangélizációt, mint akik gyakorolják. Először azt

a kérdést kell tehát tisztázni, hogy az előrehívás gyakorlatának szentírási alapja van-e. Nem lehetünk ugyanis hűebbek az evangéliumhoz, mint maga az Újszövetség. Lehetséges azonban, hogy némelyek az előrehívásos módszer védelmezői közül nem is kívánják e gyakorlatot szentírási hivatkozással igazolni. Elegendőnek vélik, hogy a módszer hasznos és sikeres eszköze egy igei célkitűzés megvalósításának, ti. az egyén személyes döntésre juttatásának. És, kérdezhetné bárki, mivel ez csak módszer kérdése, vajon érdemes-e szót ejteni róla, netán vitát indítani? E kérdésre azt válaszoljuk, hogy maga a gyakorlat kényszerít a vitára, mégpedig legalább két okból.

Először, jóllehet Nagy-Britanniában az evangélizálást immár több, mint száz éve alkalomadtán utótalálkozásokkal kötik össze, vagy papírt osztanak ki, amelyet az igehallgatók aláírhatnak a hitre jutás kinyilvánításaképpen, az emberek előrehívásának gyakorlata – mint az evangélizáló istentisztelet csúcspontja és ilyenként magának az evangélizációs szolgálatnak szerves része – viszonylag ritkán fordult elő. Két dolog azonban arra kényszeríti az evangéliumi hitű gyülekezeteket, hogy felülvizsgálják, miért nem éltek korábban is a módszerrel, és pedig az, hogy az elmúlt évek tömegevangélizációs kampányaiban az előrehívásos módszer előtérbe került, és az evangélizátorok sürgető felhívással fordultak a lelkesek felé, hogy használják ők is ugyanazt a módszert. Ha az evangélizáló igehirdetés csúcspontja az előrejövételre való felhívás – amint a kérdésfelvetés hangzik –, az evangéliumi hitű gyülekezetek beérhetik-e kevesebbel, híjával maradhatnak-e a módszernek. A kérdést pedig még inkább kihegyezi, ha az előrehívásos evangélizá-

ciók számbeli sikerét összevetjük azzal a kevés nyilvánvaló eredménnyel, amely ma a prédikációkat követi. A jelenlegi lelki szükségállapotban természetes, hogy a hírneves evangélikusok tanúbizonyossága az előrehívásos módszer értékéről vitát vált ki azok között, akiket e szükségállapot aggaszt. És nem szabad a keresztyéneket hibáztatni azért, hogy mielőtt elfogadnák, további vitát kívánnak folytatni egy olyan gyakorlatról, amely nem része a helybeli evangéliumi tradíciónak. Mindazonáltal néhány evangélikál számára az előrehívásos módszer azonnali, általánoskörű elfogadása melletti pragmatikus érv (ti. a számbeli eredmények, amelyek a modern evangélikus hadjáratokat követték), cáfolhatatlannak tűnik, mások azonban úgy vélik, szorosabb Szentírásos alapuló vizsgálódásnak kell alávetni az újítást, mielőtt gyakorlatát elfogadnánk. „Ki-kí a maga értelmé felől legyen meggyőződve.” (Róm 14,5)

Másodszor, amint arra Leighton Ford, az előrehívásos módszer legutóbbi képviselője figyelmeztet, elengedhetetlen, hogy az evangélikus az előrehívásnál egyértelmű utasításokat adjon, amelyeket mindenki pontosan ért. Mindenféle homályosságot kerülni kell: „A hívás ne hangozék így: »Ha van itt valaki, aki előre akarna jönni, jöhet, vagy akár meg is várhat, és beszél vele az ígehírdetés után.« Inkább így hangozzék: »Isten hív, most jöjj. Ide jöjj.«¹ Annak ellenére, hogy az elmúlt években a kérdést nagy nyilvánosságban tárgyalták, úgy véljük, meglehetősen kérdéses, vajon világos-e már, mit is kérnek attól, akit előrehívunk. Az előremenetel külsődleges nyilvánítása egy belső üdvözítő döntésnek, amit

¹ Leighton Ford: *The Christian Persuader*. New York, 1966. 138. o.

a hallgató már meghozott a helyén ülve, az előremenés a „tanúságtevés aktusa”? De akkor miért mondják, hogy „jöjjenek előre, hogy *elfogadják* Krisztust? Hogyan viszonyul Krisztus elfogadása az előremenetelhez? Van-e összefüggés köztük? Az előrehívásnak a „Krisztus melletti elköteleződésékként” való legnépszerűbb bemutatása e kérdéseket megválaszolatlanul hagyja, és ha csak nem maga a gyakorlat akar megbújni a homályosságban, amelyet a nyilatkozatok szerint ugyan kerülni kíván, néhány alapvető dolgot tisztázni kell.

Mielőtt a következő oldalak írásába fogtam volna, megpróbáltam megérteni azt az eseményt, amely az előrehívást megelőzi: elolvastam, amit a gyakorlat szószólói állítanak, és elmentem olyan evangélikusokra, ahol nyilvános döntésre hívják a hallgatóságot. Nem szeretném ugyanis tévesen leírni az eseményt. Mindazonáltal egy nehézséggel találok szembe magam. Ha ismétlenségbe burkolom az idézeteket, amelyeket tanulmányomba beemelek, bosszantom az olvasót, és a tisztességes vita szabályait is megsértem. Vitás kérdések tárgyalásához ugyanis dokumentált hivatkozások szükségesek. Másfelől viszont az a veszély fenyeget, hogy mihelyt nevekre hivatkozom, a figyelem a gondolatok tisztázásáról arra a személyre terelődik, akinek nézetét éppen szemügyre veszem. Ha lehetséges lenne, hogy az előrehívásos módszer mellett szóló érvelést olyan személyek szavaival adjam vissza, akik nincsenek már életben, e veszély bizonyos mértékben elkerülhető volna, de nincs tudomásom olyan néhai evangélikus prédikátorról, aki az előrehívásos módszert pontosan úgy gyakorolta volna, ahogy ma gyakorolják. Finney vagy Moody idevágó megállapításai érdekesek lehetnek, mégsem azok

a legmeggyőzőbb érvek a módszer mai gyakorlata mellett. Ezért arra a következtetésre jutottam, hogy az előrehívásos módszer mellett szóló érvek legmegfelelőbb bemutatásának egyetlen útja az, ha egyenesen a jelenkori evangélikusok, igehirdetők legerőteljesebb alakjától, Billy Grahamtól, a módszer hívétől idézek. Remélem az olvasónak is inkább tetszésére lesz így, mint ha leplezetten és burkoltan kritizálnám az amerikai prédikátor közismert álláspontját, és remélem, nem tévesztik szem elől, hogy nem személyeket vetettünk alá a vizsgálódásnak.

1966-ban a Greater London Crusade (Nagy Londoni Kereszteshadjárat) alatt minden rendezvényen éltek a nyilvános előrehívással, és röviden meg is magyarázták, miért. A hívás formailag nyilvánvalóan egyszerű volt. Egy kevés tudás igen, de semmi érzelem nem szükséges a válaszadáshoz – mint azt a hallgatóságnak mondták –: „a Krisztushoz való elköteleződés” ez, amelyet az ülőhely elhagyásával és másokkal együtt a prédikatori emelvényen való gyülekezéssel fejeznek ki. Az embereket nem valamiféle izgalmi állapot fokozatos felszításával sürgetik, hogy előrejöjjenek. A prédikátor érvekkel próbálja válaszra sarkallni a meg nem térteket. Kisebb-nagyobb mértékben a prédikáció már rámutatott arra, hogy azokban, akik nem ismerik Krisztust, változásnak kell végbemennie, az előrehívást pedig éppen egy ilyen változás lehetőségeként mutatják be. A hallgató megtudja, hogy arra van szüksége, hogy „Krisztust engedje a szívébe jönni”, amit a következőképpen értelmeznek: (1) megtérni, (2) hit által elfogadni őt, és ehhez Billy Graham még ilyen kifejezéseket tesz hozzá: „Íme, hogyan fogunk cselekedni. Álljatok most fel, és gyertek ide

előre.”² Curtis Mitchell, a *Those Who Came Forward* (Akik előrejöttek) szerzője állítja, hogy Graham szavai, amelyekkel a felhívást hallgatóihoz intézi, kevésben térnek el egymástól, és a következő jellegzetes példát adja: „Azt fogom kérni tőletek, hogy gyertek előre. Azt akarom, hogy ide fel (vagy oda le) gyertek. Most azonnal gyertek – gyorsan. Ha barátokkal vagy rokonokkal vagytok, majd megvárnak benneteket. Ne engedjétek, hogy a távolság visszatartsa Krisztustól. Hosszú az út, de Krisztus egészen a keresztségig ment, mert szeretett benneteket. Ezt a néhány lépést biztosan meg tudjátok tenni, adjátok át életeteket neki.”³

Azok számára, akik haboznak, Graham esetleg hozzáteszi még: „Isten szól hozzátok. Álljatok fel, és jöjjetek most azonnal... egy kis hang azt súgja: »Krisztushoz kellene menned.« Gyere most gyorsan! Lehet, többé nem lesz ilyen pillanat. Hit által kell jönnöd. Szükséged van Krisztusra, kelj fel és gyere...” Mindebben nincsen semmi nyomás, csupán annak a ténynek ünnepélyes bizonygatása, hogy akik Krisztust el akarják fogadni, azoknak előre kell jönniük.

Aztán néhány csendes pillanat elteltével, ami alatt sokan az emelvény előtt gyülekeznek, újra kidomborítják a lelki jelentőségét annak, ami történik. Billy Graham azokhoz intézi szavait, akik a hívásnak eleget tettek: „Ma este Jézus Krisztushoz tértetek, hogy szívetekbe fogadjátok”, vagy: „Adjátok át életeteket Istennek. Most adjátok át!” És annak reményében, hogy akiket meg-

² Ezeket mondta Billy Graham 1966. június 27-én, Earls Court-i beszédében. Ha másként nem jelezük, a következő idézetek Graham a kampány alatt elhangzott egyéb megnyilatkozásaiból valók.

³ Curtis Mitchell: *Those Who Came Forward*. The World's Work Ltd., 1966. 32. o.

szóltott, ezt megtették, Graham biztosítja őket: „Ő elfogad téged, Ő meghalt érted, Ő mondja: »a te bűneid megbocsáttattak«. Fogadd el ezt. A múlt megbocsáttatott, Isten elfelejti... Még csak nem is tekint a te bűneidre. Fogadd el hit által, hogy Ő a szívedbe jön.” Aztán egy ima következik, amelyet az elől állóknak a prédikátor után hangosan kell elismételniük: „Ó, Istenem, bűnös ember vagyok, bánkódom bűneim miatt. Kész vagyok elfordulni bűneimtől. Elfogadom Krisztust Megváltómnak, Uramnak valloam Őt. Ettől a pillanattól kezdve követni és szolgálni akarom őt a gyülekezet közösségében.” És mielőtt azok, akik előrejöttek, kimennek az igehirdetésről, hogy lelkigondozzák őket, Graham néhány gyakorlati tanáccsal látja el őket, mint például: „Olvassátok a Bibliát, imádkozzatok, tegyetek bizonyosságot, járjatok templomba, hogy dicsőítsétek Istent”, és e szavak ismét biztosítják azokat, akik előrejöttek, hogy a lelki fordulat megtörtént bennük: „Kísértések fognak érni, de ti Isten gyermekei vagytok, keljete fel újra...”

Most pedig vizsgáljuk meg azokat az érveket, amelyekkel egy-egy beszéd végéhez illesztett előrehívás helyességét bizonyítják. Graham ismételtén két fő érvet hangoztatott Earl Court-beli hallgatósága előtt, és van még egy harmadik. Íme:

1. Krisztus mindig nyilvánosan hívta el az embereket, ezt a kijelentést pedig ilyen szöveghelek bizonyítják, mint: „Kövess engem!”, vagy „Valaki pedig vallást tesz rólam az emberek előtt, arról én is vallást teszek az én mennyei Atyám előtt.”

2. „Az előrejövetel – mondják – lezárja és megpecsételi a döntést.” Nem hallottuk ezt kiejtve, de úgy tűnik, azt foglalja magába, hogy

nyilvánosan megtett lépéssel valószínűbb, hogy döntővé és visszafordíthatatlanná tehető a fordulat. „Van abban valami, hogy előremész, és kiállsz oda. Külső kifejezése ez egy belső döntésnek.”⁴

3. John Pollock Grahamról írott, és általa hitelesített életrajza szerint az előrehívásnak a döntésre még nem jutottak előtt van értéke mint látható bizonyítéknak. Pollock megállapítja, hogy egy televízió által közvetített evangélizáció az előrehívással és a rá adott engedelmes felelettel együtt – amelyet ezrek követnek a képernyőn, sokkal többet ér, mintha csak Grahamot közvetítenék egy tévéstúdióból: „Amikor az erkölcsös és megbecsült átlag amerikai Dr. Grahamet látja, amint a stúdióban ül, és közli vele, hogy szükséges »újjászületnie«, első reakciója az, hogy valószínű fanatikusnak minősítse, akinek nem érdemes hitelt adnia. Ám ha tiszteletre méltó, normális emberek ezreit látja, amint végighallgatják és egyet is értenek azzal, amit ő is hall, és aztán látja, hogy több százan állnak fel és mennek előre önként a nagyon kis nyomást magába foglaló felhívásra, el kezd gondolkozni, őszinte, becsületes érdeklődéssel fontolóra veszi az üzenetet és a helyzetet. Sokkal könnyebb azt mondani, hogy egyetlen szónok téved, mint hiteltelennek ítélni ezrek meggyőződését és döntését.”⁵

Az előrehívás és a Szentírás

A fenti három érv közül csak az első támaszkodik közvetlen bibliai hivatkozásra. Először is azt kell

⁴ Mitchell, 33. o.

⁵ John Pollock: *Billy Graham*. London, 1966. 235. o.

tehát megfontolnunk, hogy a fentebb idézett szöveg-helyek döntően a szóban forgó evangélizációs gyakorlat mellett vagy ellene szólnak. Állítólag Jézus parancsa – „Kövess engem!” –, amelyet a leendő apostoloknak és másoknak adott abban az időben, amikor testben járt, igazolja az emberek előrehívásának mai gyakorlatát, mivel Jézus is megkívánta leendő tanítványaitól, hogy külsőképpen azonosuljanak Ővele. De mit jelentenek ezek a szavak: „Kövess engem!”, „Jöjjetek én-hozzám” az Isten Fiának ajkairól? Olyan utasítások, amelyek fizikai mozgást és térbeli elmozdulást igényelnek? Hogy néha valóban térbeli vonzata is volt kérésének (pl. amikor Zákheus alászállt a fáról), az nyilvánvalóan kitűnik az evangéliumok elbeszéléséből, de e szavak alapvető értelmükben még Krisztus látható jelenlétének napjaiban is lelki azonosulást követeltek vele, mégpedig bűnbánat és hit által, és mióta Jézus testben már nincs köztünk, szavainak nem is lehet a lelkin kívül más értelme. Senki sem jöhet Krisztushoz abban az értelemben, hogy odalépdél hozzá, sőt amikor Krisztus a földön járt, és valaki Őhozá ment, akkor sem teljesedett be az, amit ma az előremenetel révén beteljesedni vélnek. Nincs megfelelés a mai előrehívás és az Úr szavai között, jöllehet az evangélizátor úgy intézi a felhívást, mintha maga Krisztus nyomatékosságait szavait: „hamar állj fel”, „Ő a keresztre adta magát, érted vértett, te is megtehetsz érte néhány lépést e gyönyörű sportpályán”, „Most gyere, ha nem fogadod el Őt, bűneidben fogsz meghalni, jöjj ki ide...” Következésképpen akik előremennek, azokat úgy kezelik, mint akik Krisztus parancsának engedelmeskedtek. Mitchell számol be a következő párbeszédéről Charles

Riggs (aki az 1966-os Greater London Crusade alkalmával minden lelkipáterrel beszélgetést irányított) és egy érdeklődő között:

„– Előrejtél, hogy elfogadd Krisztust. Honnan tudod, hogy ezt kell tenned?

– Hát, a Bibliában írja.

– Akkor hát Isten parancsolja, ugye?

– Igen, gondolom, igen.

– És nincs Istennél nagyobb tekintély, ugye?

– Nincs, persze hogy nincs.

– Akkor hát elfogadod Isten Igéjét, ugye?”

És amikor a kérdező az utolsó kérdésre is igenlő választ kap, „ahogy az általában történni szokott – folytatja Mitchell –, Riggs mindezt egyetlen kapszulába sűrítve adja be a hitújjoncnak: »Íme, így gondolkozz efelől – adagolja –, Isten mondja, te hit által magadévá teszed, és ez megtörténté teszi a dolgot.”⁶

Később igyekszünk majd részletesen is kifejteni, hogy ez a fajta érvelés abból a meggyőződésemből ered, hogy az előrevetel egyenértékű, ha ugyan nem azonos azzal, hogy valaki Krisztushoz tér, és csak ahol ennyire összezavarodnak a képzetek, ott lehet egy „Kövess engem!”-szerű ige-helyet az előrehívásos gyakorlat helyességét bizonyító érvenként idézni.

És most a második szöveg-helyre térünk, mely állítólag bizonyítéka annak, hogy a nyilvános előrehívás Krisztus parancsával egybehangzik: „Valaki vallást tesz én rólam az emberek előtt... (Mt 10,32) Nyilvánvaló, mit kell ezen igevers kapcsán eldönteni: azt állítja-e Krisztus, hogy a hitvallás egy aktusa révén válunk keresztyénné, vagy pedig arra tanít, hogy azoknak, akik már keresztyének, elmaradhatatlan jellemzője, hogy olyan

⁶ Mitchell, 42–43. o.

életet folytatnak, amely nyíltan vallást tesz Krisztusról. Nem fordítja-e meg az újtestamentumi sorrendet a felhívás: jöjj előre vallástétel gyanánt, hogy itt elfogadd Krisztust hit által?

Krisztusról tanúbizonyságot tenni hitbeli kötelessége a keresztyén embernek. Az evangélium viszont sehol sem állítja azt, hogy bizonyos külsőségek teljesítése hozzájárul ahhoz, hogy keresztyénné legyünk. Az előrehívásos módszer azonban elkerülhetetlenül azt a benyomást kelti, hogy az előremenetel által való vallástétel Krisztusról megtérésünk érdekében történik. Billy Graham meglehetősen pontosan meghatározza, hogy akit ilyenképpen vallástételre szólít fel előrehívásuk vagy máskor talpraállításuk által, eladdig nem voltak még keresztyének. J. C. Pollock beszámol arról, hogy Graham, amikor 1954-ben Berlinben prédikált, beszéde végén „így szólt: »Akik Krisztus mellett akarnak dönteni, álljanak fel.« A tolmács viszont olyan szavakkal fejezte ki a felhívást, amelyek jelentése inkább ahhoz állt közelebb, hogy »akik vallást akarnak tenni Krisztusról«. Több ezren felálltak: diakónusok, lelkészek, minden olyan laikus, aki Krisztus tanítványának tudta magát. Billy Graham akkor így szólt: »Nem, nem, félreértettek engem.« És újból elmagyarázta, mi a megtérés, a hit, mi az, amikor valaki életében először Krisztus mellett dönt, mi az újjászületés. John Bolton teljességgel bizonyos abban, hogy a hallgatóság megértette a másodszori tolmácsolást. Néhányan ülve maradtak, de hatalmas tömeg állt fel.”⁷

Ha Krisztusról így, egy felhívásra adott feleletként nem a keresztyéneknek kell vallást ten-

⁷ Pollock, 184.o.

niük, hogyan lehetne belátni, hogy a Máté 10,32 alátámasztja ezt a gyakorlatot?! Csak úgy, ha a vallástételt (amelyet Jézus megjutalmaz ígérete szerint) a Szentírás más részei által analógiákat állítva fel meg nem engedett módon értelmezzük. Ha a fenti szöveghely ténylegesen arra vezetne rá, hogy miképpen „döntsön a bűnös ember Krisztus mellett”, akkor ez egyben radikálisan más értelmezést adna a Szentírás leglényegesebb szöveghelyeinek, azoknak, amelyekről az evangéliumi keresztyének azt gondolják, hogy a valóban újjászületettek megkülönböztető jegyeit tartalmazzák, nem pedig az újjászületés *hogyan*-ját. Példának okáért a János 8,31 nem azt állítja, hogy aki „Krisztus beszédeiben megmarad” azaz hű a krisztusi Igéhez, az igaz tanítvány lesz, és a János 15,8 sem azt mondja, hogy a gyümölcs-termés által leszünk igaz keresztyének, jöhetnek ezek az igehelyeket (és még sok másikat) ki lehetne fordítani úgy, hogy valami ilyesmit jelentenek. És ezzel tulajdonképpen megismételtük a régi protestáns igehirdetés különbségtételét, mely szerint a cselekedetek az üdvösség szükséges bizonyítékai, nem pedig az üdvösség elnyerésének feltételei.

Értekezésben természetesen nem vitatjuk el azt, hogy az apostolok feltételként állították azok elé, akik az evangéliumot elfogadták, és akiket az egyház közösségébe készültek befogadni, hogy előbb vallást tegyenek Krisztusról. Vallástételük meghallgatása a keresztlési szertartásnak volt a része. De mielőtt bárki arra következtetne, hogy az előrehívásos módszer csak a körülményt változtatja meg, a vallástétel módozatát, határozottan ki kell jelentenünk, hogy a keresztség soha nem foglalt el olyan kiemelt helyet az evangéli-

zációban, mint az előrehívás ma. Az egyház misziói hivatásának gyakorlatában a keresztség szentségének lényege az, hogy általa elpecsétel-
tetnek azok, akik Krisztusról tanúbizonyságot tesznek, minekutána hallották a róla szóló tanítást (Mt 28,19), de még mielőtt vallást tennének (oly módon, hogy azután a megtértek az egyházzal és Krisztussal azonosíttassanak), az egyházfegyelmet őrző tisztségviselőknek meg kell győződniük afelől, hogy vallástételük hiteles és a hitoktatásban is részt vettek. A Cselekedetek könyvének néhány részlete ugyan érv lehetne arra, hogy a hitvallás hitelessége felől milyen rövid idő alatt meggyőződnek, a korai egyház gyakorlata viszont a kezdetet, az apostolok egyházalapítását követően éppen az ellenkezője volt, ezért is alakult ki a *katekumenéknek* nevezettek csoportja, illetve az egyháztörténet egy későbbi pontján a felébredteké, akik nem azonnal lettek a hitükről való nyilvános vallástétel révén teljes jogú tagjai az egyháznak, mihelyt az evangélium felkeltette az érdeklődésüket.

Általános szentírási alapelvek (mint például „A kézrátévést el ne hirtelenkedd” – 1Tim 5,22), amelyeket az egyháztörténet is számos alkalommal igazolt, bizonyítják, hogy a Krisztusról való elhamarkodott vallástétele azoknak, akiknek valási tapasztalata sem az idő, sem pedig lelkészek próbáját nem állta ki, szörnyűséges véghez vezetett. Ezért nincs is tudomásunk olyan evangéliumi hitű lelkészről, aki azonnal kész volna megkeresztelni azt az embert, aki egy istentisztelet végén „válaszolt”.

A keresztség és az előrejövetel két lényegileg különböző dolog. Az egyik az üdvösség ígéretének megerősítése a hívők számára, a másik pedig az

emberek hitre jutásának segédeszközeként van elgondolva. Az egyik az üdvösségről tesz tanúbizonyságot, a másik pedig mintha ténylegesen véghezvinne valamit, ami üdvösségünkre van. Az egyiket Krisztus hagyta meg tanítványainak, a másikat nem.

C. G. Finney (1792–1875) az első evangé-
lizátor, aki előrehívta hallgatósága tagjait egy-egy igehirdetés alkalmával az általa „zaklatottak padjának” nevezett helyre, a módszer védelmére kelt, mégpedig azon az alapon, hogy szerinte az előrehívás ugyanazt a célt szolgálja, mint a keresztség az apostolok idejében. A Princeton-i Dod professzor így vélekedik Finney érvéről: „Jóllehet Finney szerint a zaklatottak padja pontosan ugyanazt a szerepet tölti be, amelyet a keresztség betöltött, semmiképpen sem fogadhatjuk el vele egyenértékűnek. A keresztség valóban jellempóba volt, mivel az engedelmisséget vagy engedelmességet az isteni parancshoz mérve gyakorolták, a zaklatottak padja azonban nem ilyen, hacsak hasonló isteni tekintélyt nem követel ki magának.”⁸

Mielőtt abbahagynánk az előrehívásos módszer állítólagos szentírási alátámasztásának vizsgálatát, megjegyezzük, hogy van némi összeférhetetlenség azok között, akik helyeslik a módszert. A bostoni Harold J. Ockenga az Evangé-
lizáció Világkongresszusán (amelyet Berlinbe hívtak össze 1966 őszén Billy Graham elnökletével) úgy ítélte meg, hogy az előrehívást gyakorolni és nem gyakorolni egyaránt helyes, mert megtérések mindkét esetben vannak: „Arra kell következtetnünk, hogy módszerünk tekintetében nem zárha-

⁸ Albert Dod: *Essays, Theological and Miscellaneous* (1847). 126. o.

tunk ki másokat, és nem is ítélni azokat, akik az evangélizációban a miénktől eltérő módszert alkalmaznak.⁹ Úgy tűnik, Ockenga amellett érvel, hogy az előrehívás módszerével élni és nem élni egyaránt helyes, mivel mindkét esetben Isten áldja meg a szolgálatot. De ha az evangélizátor választásától függ, hogy él-e vagy sem az előrehívásos módszerrel, alkalmazását nem lehet bibliai hivatkozással indokolni, mert ha volna ilyen, az evangélizátornak többé már nem volna választási lehetősége, hanem kötelessége lenne azt gyakorolni. Ha ugyanis van érvényes bibliai felhatalmazás rá, aki nem gyakorolja, kötelességét mulasztja el, még akkor is, ha Isten megáldja szolgálatát mulasztása ellenére. Másfelől pedig, ha nincs bibliai felhatalmazás rá, fel kell adni az érvet, hogy „Jézus nyilvánosan hívta el az embereket”.

A bibliai felhatalmazással kapcsolatos bizonytalanság mértéke azokban, akik az előrehívásos módszert gyakorolják, talán nem független attól, hogy mekkora jelentőséget tulajdonítanak a módszer mellett szóló másodlagos érveknek, melyek tárgyalására a következőkben térünk rá.

A pszichológiai érv

Az előrehívásos módszer mellett szóló második érvet a következő mondat tartalmazza: „Van abban valami, hogy előremész, ez megpecsételi a dolgot.” Ez nyilvánvalóan arra utal, amit az emberi személyiség józan értelmezésének tartanak. Az ember alapvető spirituális problémája az, hogy nem akar megtérni. A Szentlélek ezt a bűnről való

⁹ *Study Papers of World Congress on Evangelism*, 26 Oct–4 Nov. 1966

meggyőzés révén oldja meg. Amikor ez megtörténik, az ember megtapasztalja nyomorúságát, „és nyomorúságának érzése készteti arra, hogy akaron valamit tenni”. Az evangélizátor pedig itt lép közbe azzal, hogy előrehívja, ami Billy Graham szerint, a megfelelő érzelmi levezetése háborgatott állapotának. A módszer védelmében állítja: „Sok pszichológus egyetértene azzal, hogy ez lelkiileg egészséges. Egyik oka annak, hogy filmjeink és tévéjátékaink általában rossz hatással vannak a nézőkre, az, hogy felkorbácsolják érzelmeiket, de nem ösztönzik arra, hogy valamilyen cselekvésben levezessék őket.”¹⁰

Az előrehívásos módszer védelmében nemrég megjelent könyvek közül Leighton Ford *The Christian Persuader* (A keresztyén meggyőzés) című munkájában hosszabban kifejti ugyanezt az érvet: „Meg vagyok győződve, hogy valamiféle felhívással fordulni az emberekhez, hogy nyilvánosan Krisztushoz jöjjenek, nemcsak hogy helyes teológiailag, hanem érzelmileg is egészséges. Az embernek szüksége van az önkifejezésre. A Krisztus melletti belső döntés olyan, mint amikor egy szeget beversz a deszkába. Nyílt kifejezésre juttatása pedig olyan, mint amikor a deszka hátoldalán lekalapálsz a szeg végét, hogy ne lehessen egykönnyen kihúzni a deszkából. Az erős érzelmi fellángolás a kifejezés lehetősége nélkül depresszióhoz vezethet. William James professzor¹¹ mondta: „Ha egyszer az ítéletet meghozta, az ember kötelezze el magát mellette, törekedjék arra, hogy minél többet tegyen érte, törekedjék, hogy mindent megtegyen. Tegyen nyilvános fo-

¹⁰ „The Christian”, 1966, július 8. 24. o.

¹¹ William James (1842–1910), amerikai filozófus és pszichológus

gadást, ha a dolog természete megengedi. Döntését vegye körül a lehető legtöbb segédlettel.”¹²

A fenti idézetek összefoglalják az előrehívásos módszer pszichológiai hátterét. A legfőbb cél az ember akaratát megnyerni az együttműködés végett, minthogy azt feltételezik, hogy a mindezekelőtt cselekvést magába foglaló válaszadás biztosabban elkötelezi az emberek akaratát, mint ha hagynák, hogy egyénileg keressék Krisztust. Így Ford összeköti az állítólagos bibliai érvet a pszichológiával, és – előnyére – úgy mutatja be az előrehívást mint a Krisztus parancsának – „aki vallást tesz énrolam az emberek előtt...” – való engedelmesség eszközét, illetve mint olyan lépést, ami a döntést határozottá és félreérthetlenné teszi. Íme, milyen gyenge az emberi akarat, és milyen közelinek feltételezik a Szentlélek működését, hogy már-már a rendezvény valós eseményeivel azonosítják, és úgy tűnik, hogy a döntő pillanatban elmulasztani az előrehívást, a „nyomás” megszűnésének kockázatát jelenti és következésképpen a lelkek elvesztését, hiszen korábbi vonakodó állapotukba esnek vissza. Arra van tehát nagy szükség, hogy az akarat azonnal és nyíltan elköteleződjék, és minél nyilvánosabb az elköteleződés aktusa, annál kevésbé valószínű a visszaesés. Valószínűleg ezért van az, hogy ha a nyilvános evangélizációs rendezvény színhelye az előremenetelt nehézkessé teszi, az előrehívásos módszer hívei a kézfelemelést vagy egy-egy zsebendő meglengetését választják, semhogy semmiféle cselekvési lehetőséget ne adjanak a hallgatóságnak.

¹² Ford, 124. o.

Ez a fajta érvelés, amelyet először Charles G. Finney hívős intellektusa alkalmazott az evangélizációra az 1830-as években, pszichológiailag helyénvalónak mutatja magát. Többé-kevésbé arról van szó, amire Graham utal, amikor az mondja, a nyilvános válasz megtörténtté teszi a dolgot. A következő eset megvilágítja, miről is van szó. Néhány évvel ezelőtt Graham Londonban prédikált egy vasárnap este. Ahogy véget ért az igehirdetése, félórán keresztül lelki énekeket sugároztak, s így nem tudta a felhívását elmondani, míg a közvetítés véget nem ért. A hallgatóság válasza a felszólításra kiábrándító volt, és Graham azzal magyarázta, hogy a hívás nem tudott rögtön az igehirdetés után elhangzani. Más szóval a „nyomás” harminc perc múltával odalett, és az előremenetelre vonatkozó felszólítás is hatástalan maradt.

Mindenesetre nem került el némelyek figyelmét, akik érdeklődnek a pszichológia iránt, de nem evangéliumi keresztyének, hogy az előrehívásos módszer egybehangzik lélektani felépítésünk bizonyos vonásaival, és ez komoly ellenvetésekre ad alkalmat. Azzal érvelnek, hogy a módszer – az akaratra való ráhatás –, amelyekkel a megtéréseket eléri, alig különbözik attól, ahogy más, nem keresztyén „megtérések” létrejönnek. Ellenőrzött környezetben kondicionálni egy nagy tömeget, érzelmi kifejezés gyanánt nyilvános válaszadásra készítő meggyőző szuggesztíóval, mondják, pszichológiailag biztos eredményre vezető vállalkozás, függetlenül attól, hogy a tömeg vallási, szórakozási vagy politikai céllal gyűlt össze. Olyan modern pszichiáterek, mint William Sargant elemeztek néhányat azok közül a pszichológiai folyamatok közül, amelyek e történés-

ben szerepet játszanak, és az evangélizációs kampányok ellenzői közül George Target ugyanezen az alapon vetette kínosan tüzetes vizsgálat alá az előrehívásos módszert: „Minden jelenlevőt arra kérnek, hogy imádkozzon, utasítják, hogy csukják be a szemeiket, hajtsák meg a fejüket, a szavak pedig önszugerálóak: íme, már százak mennek előre, és találnak boldogságra, békességre, szeretetre, Istenre... A hallgatóság között elvegyült lelkipondozók teszik meg az első lépéseket, és azt a hangulatot keltik, mintha az elhangzott kijelentés (hogy már százak mennek) igaz, még ha gyakran nem is az... Lehet, hogy minden igaz, van valami békesség a lent lévők között... a feszültség pattanásig nő, és még tovább... csoda, hogy ténylegesen csak olyan kevesen mennek ki.”¹³

A The Billy Graham Organization többször is tagadta az elmúlt években, hogy volna bármi érzelmi elem a rendezvényeikben, amely az akaratot cselekvésre sarkallná a hívás elhangzása-kor, és gyakran hozzák fel azt is, hogy az „Amint vagyok, jövök...” kezdetű éneket, amelyet régebben az előremenetel alatt minden alkalommal elhangzott, már nem éneklük. Nem vesznek azonban tudomást arról, hogy a legfőbb nyomás az előremenetelre vonatkozóan az a gondolat volt és maradt, amelyet a prédikátor folyamatosan hangsúlyoz, és pedig, hogy az előremenetelnek nagy spirituális jelentősége van. Ebben az üzenetben persze az is tisztán bennefoglaltatik, hogy aki nem válaszol az előírt módon, szándékosan megtagadja az Istennek való engedelmisséget. Ez egyedül is elegendő a feszültségkeltéshez. Mit-

¹³ „How Does Graham Do It?” in *New Christian*, 1966. június 2.

chell, Graham barátja a következőket mondja az előrehívással kapcsolatban: „Kérését lehet, hogy lágy szavakkal adja elő, hirtelen mégis oly sürgető üzenetté válnak, mint a villámütés veszélye.” Az éneket kivehették, de a tanítás, hogy akik előremennek, Jézushoz térnek, még mindig az előrehívás alapját alkotja.

Nem idézünk Targettól, mivel úgy véljük, a pszichológia, amit ő művel, ésszerűen közelíti meg Isten természetfeletti működését a bűneiben halt ember megelevenítésében. Graham azonban tévesen gondolkozik e kérdésben, és olyan vádaknak teszi ki a módszert, amelyet gyakorol, amelyek elkerülhetőek lennének, ha a Szentírás szerinti evangélizációhoz tartaná magát. De nemcsak hogy nem védi ki elfogadhatóan a vádakait, hanem úgy tűnik, nincs is tudatában annak, milyen veszélyeket rejt magában az, ha az előrehívásos módszert, vagy magát a megtérést a pszichológiára való hivatkozással próbálja igazolni. A *Those Who Came Forward* című könyv megtérésről szóló prédikációjában az evangélizátor pszichológusok véleményét használja fel arra, hogy meggyőzzön arról, hogy az embernek szükséges megtérnie: „Egy Chicago-i pszichológus jelentette ki egyszer: »Ennek a nemzedéknek a történelem bármely más nemzedékénél inkább szüksége van a megtérésre.«” „Egy híres brit pszichológus nyilatkozta nemrég: »Pszichológiailag olyan az ember felépítése, hogy szükséges megtérnie, és ha az egyház nem fogja megtéríteni az embereket, nekünk, pszichológusoknak fog kelleni megtérítenünk őket.«” Tehát még a pszichológia is felismeri, hogy az embernek szüksége van a megtérésre. „A Biblia azt tanítja, hogy meg kell térned ahhoz, hogy üdvözlj. A pszichiáter azt

tanítja, hogy meg kell térned, hogy a legjavát ragadd meg az életnek.«¹⁴

Ezekről akár el is lehet tekinteni mint óvatlan megnyilatkozásoktól, de mit szólunk a következő kijelentéshez, amellyel a hallgatóság prédikációt követő előrehívását magyarázza a fentebb említett könyv szerzője, akit Graham a könyv előszavában működése páratlan helyzetben lévő megfigyelőjeként mutat be: „Bárhon van, ha valaki előremegy, akár ténylegesen, akár lélekben, annak változás az eredménye.”¹⁵

„Mi történik?” Pszichológusok, pszichiáterek, teológusok és evangélisták is megpróbálták megmagyarázni.

„Gordon Allport, a híres pszichológus mondja: »A vallás az ember vakmerő próbálkozása arra, hogy a teremtett világhoz és a Teremtőhöz kösse magát. Végső próbálkozás személyisége kiteljesítésére azért, hogy megtalálja a legtágabb összefüggést, amelybe beletartozik. És akkor a megtérés talán a végső spirituális lépés e cél felé.”¹⁶

Reméljük, amit előttartunk, elegendő ahhoz, hogy kimutassuk, az előrehívást a pszichológia nevében védelmezni veszélyes vállalkozás, amely végső sorban azt is eredményezheti, hogy az igazi evangéliumi tapasztalat is mindenestől a hitelét veszti. Amikor az Isten dolgairól van szó, a modern pszichológia hasznavehetetlen, és ha nem így tartjuk, hanem szaktekintélynek tekintjük, az evangéliumi mozgalmak elnyerik méltó büntetésüket. A Szentírás szerint gyakorolt dolgoknak

¹⁴ Mitchell, 22. o.

¹⁵ Megfigyelhető, hogy még Graham azt állítja: „Semmi sínes az előrehívástól, ami az embernek üdvösséget szerezhetne” (Pollock, 306. o.), nagyon sok efféle kijelentés éppen az ellentétét sugallja a közembernek.

¹⁶ Mitchell, 37. o.

nincs szükségük a modern pszichológia támaszára. Az igazságot meg kell védenünk a hitetlen világ előtt, de nem feladatunk védelmünkbe venni nem a Szentírás szellemében gyakorolt dolgokat, ráadásul a pszichológusok véleményére való hivatkozás esetleges módszerével.

Az az igazság, hogy minden prédikálás alkalmával, különösen ha az nagy tömeg előtt történik, vannak eredmények, amelyeket kizárólag az emberi természet alapján magyarázni lehet. David Hume, 18. századi filozófus, aki megvetette az evangéliumot, feljegyezte ennek egy beszédes példáját, amikor ő maga is jelen volt George Whitefield egy hatalmas szabadtéri prédikálásán. Olyan sokan gyűltek össze, hogy a tömeg külső kerületén állók hallótávolságon kívül voltak a prédikátortól. És mégis, állítja Hume, amikor körbejárta a sokaságot, lépten-nyomon álmélkodva tapasztalta az érzelmi felbuzdulás jeleit rajtuk. „Hosszasan elidőzött egy asszony mellett, aki sajnálatraméltóan zokogott, és megkérdezte tőle: – Jóasszony, miért sír? – Ó, uram, hát a tiszteletes úr prédikációja miatt. – De hát hallja, amit a tiszteletes úr mond? – Nem, uram. – És hallott valamit a prédikáció kezdete óta? – Nem, uram. – De könyörgöm, mondja meg, hogy akkor miért sír? – Ó, uram, hát nem látja, milyen szentül bólogat a fejével?”¹⁷ Hume gúnyolódásában rámutat valamire. Nevezetesen arra, hogy némelyeket befolyásol a nagy tömeg. Kétség nem fér hozzá: ha a 18. századi prédikátorok gyakorolták volna az előrehívást, sokan mentek volna előre olyanok, mint ez az asszony. Amikor viszont inkább azt választották, hogy igehirdetésük és az evangélium

¹⁷ Idézi Austin Phelps: *The Theory of Preaching*. New York, 1832. 286. o.

hitélet a megváltozott életek és jellemek bizonyít-sák, elejét vették annak a kritikának, amelyre egy nyilvános előrehívás indította volna Hume-ot, ha olyanokat lát előremenni, mint ez az asszony. És attól a nem túl tanulságos feladattól is megkímélték magukat, hogy bizonygatniuk kelljen, milyen sokan megmaradtak a hitben azok közül, akik így nyilvánosan fogadták el Krisztust.

Természetesen hivatkozhatunk arra is, hogy a pszichológiai érv távol áll attól, hogy az előrehívásos módszert alátámassza, sőt, további okokra mutat rá, amelyek kérdésessé teszik. A világi bölcsesség, legyen bár filozófia vagy pszichológia, végső soron soha nem válik az evangélium szövetségésévé.

Az előrehívás mint látható bizonyíték

Az előrehívásos módszer melletti harmadik érvet, amelyet Pollock Billy Grahamról írott hiteles életrajzában találunk, akár át is ugorhatnánk, mivel nem olyan tételes érv, amelyet a prédikátor fogalmazott meg annak indoklására, hogy miért kell hallgatóságának előremennie. Az érv mindazonáltal a következő: az előremenő százak vagy ezrek látható bizonyítéku szolgálnak a helyükön maradó döntésre nem jutók számára arra nézve, hogy ami a prédikáció során elhangzott, igaz. És bár lehet, hogy Graham nem jelenti be, hogy az emberek előremenetelével ezt a hatást akarja keltetni, az evangélizációs kampány célkitűzése¹⁸ és Graham sürgető szavai is ezt a célt szolgálják. „Sokan jönnek ma Krisztushoz Earl’s Courtban, minden lejárón jönnek” – írta le 1966-ban a

¹⁸ Mitchell, 40. o.

Greater London Crusade alkalmával azok számára, akik más központokban rádióközvetítés révén követték Graham igehirdetését. A közölt információknak nyilvánvalóan az volt a szerepe, hogy segítsen a távoli hallgatóságban levőknek is meghozni saját döntésüket, őket is arra utasították ugyanis, hogy menjenek előre, ahogy az Earl’s Court-beli tömegek is tették. Hasonlóképpen, amikor az Earl’s Court-beli evangélizációs kampány már a végéhez közeledett, Graham az egyik előrehívás alkalmával a következő szavakkal próbálta válaszra bírni a hallgatóságát: „több tízezer lesznek, akik Krisztust megismerték” – valószínűleg azokra az ezrekre utalva, akik az eltelt hetek során engedtek hívásának. Az előremenők számarányát tehát arra használja, hogy megerősítse a látható bizonyítékot. Az előmenetelre való nyilvános felhívásnak célja, hogy a döntésre még nem jutottakra, akik látják az előremenőket vagy hallás révén értesülnek róluk, hatást gyakoroljon.

Nehéz megérteni, mire is gondol Graham ezen a ponton. Jóllehet a külsőképpen kinyilvánított válaszdát mint „Krisztus mellett döntést” mutatják be, Graham tudja, hogy az előremenetel önmagában nem üdvözít senkit sem. Annak is tudatában van – amint arra egy tévéinterjúban rámutatott – a Szentírással inkább egybehangzó egy olyan kis számú kisebbséget megnyerni, akik valóban hisznek, mintsem hatalmas tömegek szimultán megtérésére támasztani igényt. De ha esetről estére a hatalmas tömegek nem jutnak ténylegesen megtérésre, miért kell ragaszkodni az előrehívásos módszerhez? Akik Isten Szentlelkének üdvösségszerző munkája alatt vannak, nem fogják kárát látni a módszer mellőzésének, és anélkül is meg lehet ismertetni őket más keresz-

tyénekkel, hogy az igehirdetés végén előrehív-
nánk őket. Arra kell következtetnünk, ahogy Pol-
lock kijelenti, hogy az előrehívásos módszernek
evangélizáló hatást tulajdonítanak, és emiatt le-
hetetlen elvetni. Más szóval, a cselekedet a fon-
tos, és nem annyira az egyén, aki előremegy (ő
maga később álkeresztyénnek bizonyulhat), ha-
nem az összbenyomás, amit a sok ember együttes
cselekedete gyakorol a többi jelenlevőre – olyan be-
nyomás, amelyet Graham nagyon kívánatosnak tart.

Tanításbeli következmények

Amint láthatjuk, a módszer tárgyalásának köz-
ponti kérdéséhez érkeztünk. A prédikátor emel-
vénye előtt gyülekezők hatalmas csoportjának
látványa hatásos lehet, de van-e valami szerepe
azok megtérésében, akik ezt a lelátókról figye-
lemmel követik? A kérdésre adott válaszunk at-
tól függ, milyen nézetet fogadunk el az emberi
természetről és az újjászületésről. A megvitatan-
dó kérdés tehát leomlik, immár nem egyszerűen
egy evangélizációs módszerről van szó, hanem te-
ológiai nézetekről. Mi a megtérés, és hogyan tör-
ténik? Mi a Szentlélek munkája az újjászületés-
ben, és miben különbözik a Lélek általános mun-
kája – amikor az újjá nem születettek lelkiismer-
etéhez szól – különleges és üdvözítő munkájától?
Nem tett-e Isten többet Mátéért, mint más váms-
zedőkért, akik szintén hallották Krisztust préd-
ikálni, de nem tértek meg? Vajon nem tett-e töb-
bet a tarzusi Saulért, mint más farizeusokért,
akik ismerték az igazságot, de az visszhangtalan
maradt bennük? Miért van az, hogy némelyek
hisznek az evangéliumot hallva, mások nem?

Ha a fenti kérdéseket fontolóra vesszük, látni
fogjuk, hogy a különbség azok között, akik gya-
korolják az előrehívásos módszert, és akik tar-
tózkodnak tőle, mélyebb egy módszertani kérdés-
nél. Maga Harold J. Ockenga, aki mint korábban
kiderült, csupán a módszerben látja a külön-
séget, az ellenkezőjére szolgáltat bizonyítékot a
következő, a módszer háttérében meghúzódó hit-
beli nézettel: „Néhány református teológus azt ta-
nítja, hogy a Szentlélek meglevenítő munkája
megelőzi a megtérést. Az evangéliumi álláspont
viszont az, hogy az újjászületésnek feltétele a bűn-
bánat, a bűnvallás és a hit. Egyedül ez sürgeti az
evangélizációt.”¹⁹ Eltekintünk most e kijelentés
megfogalmazásától, jóllehet furcsa szóhasználat-
ra vall az „evangéliumi” szót olyan nézettel ösz-
szekötni, amelyet a reformáció vagy a puritán kor-
szak egyetlen hitvallása vagy katekizmusa sem
tartalmaz. Ockenga azt állítja, az ember csele-
kedete megelőzi az újjászülető Lélek üdvösségser-
ző munkáját. Ezzel nem azt mondja, hogy a Lélek
előzetesen nem munkálkodik: „A Szentírás egy-
értelművé teszi, hogy a Szentlélek jelen van az
Ige hirdetésénél, és képessé teszi a bűnös em-
bert, hogy elfogadja Jézus Krisztust Megváltójá-
nak.” A kulcskifejezés: *képessé teszi*. E nézet sze-
rint a Szentlélek mindenkinek, aki az Igét hall-
gatja, általános segítséget nyújt, de a végső dön-
tés az egyénre van bízva, az övé a „döntés, amely
üdvösségre vagy ítéletre vezet”. Bírjuk rá az em-
bereket a döntésre, és újjászületésük be fog kö-
vetkezni. Ez a megváltás rendje az előrehívásos
módszer szerint, és képviselői azt állítják, hogy
minden más tanítás visszafogja az evangélizálás

¹⁹ Study Papers.

lendületét. Természetesen készek vagyunk egyet-érteni azzal, hogy a nyilvános előrehívás arra a kérdésre zsugorítható, hogy vajon a megváltás fenti rendje a helyes teológiai látás-e vagy sem. Ha nem, az előrehívással fel kell hagyni, ami természetesen teljesen más, mint ha azt mondanánk, hogy magával az evangélizációval kell felhagyni.

Térjünk most rá arra, hogy az evangéliumi-nak beállított nézet hogyan viszonyul az előrehívás gyakorlatához.

Amikor Graham előrehívja az embereket, mondhatja: „Csak akkor jöhettek, ha a Lélek von benneteket.” Amivel nyilvánvalóan azt állítja, hogy ha valaki hajlandó előremenni, ott a Szentlélek munkálkodik. De mi az a működés, amit a Szentlélekének tudnak be? Nem tekintik a Szentlélek újjászültő munkájának, mivel ebben a fázisban Graham még az Isten országán kívül levőknek tekinti az embereket, mindaddig, amíg képességüket „Krisztus elfogadásának” döntő aktusára nem fordítják: „Képesek vagytok választani, valósággal válaszút előtt álltok, lehet, soha többé nem lesztek ilyen közel Isten országához, hiszem, hogy szívetek különösen felbuzdult... álljatok fel, és gyertek előre.”

Egy pillanatra felfüggesztjük a Lélek általános, képessé tevő munkájának kérdését, amelynek egyaránt tárgyai azok, akik végül üdvözülni fognak, és azok is, akik elvesznek. Hogyan érti a hallgató Graham eme buzdító szavait? Az a benyomása támad, hogy a hajlandóság, amire szüksége van, az előremenetelre vonatkozik, és mihelyt lelkigondozójával kerül szembe az, aki előrement, megint csak azt hallja, hajlandónak kell lennie valamire. Charles Riggs mondja: „Amikor hajlandó valaki bűnösnek tekinteni magát, és

hajlandó hit által előrelépni, hogy életét Jézus Krisztusnak odaszánja, megteheti ezt egyszerűen azzal, hogy megnyitja életét a Megváltó előtt. Fontos, hogy nagyon érthető és egyszerű dolgot kérjünk. Olyan ez, mint mikor egy vendéget tessékellünk be a házba, úgy hívjuk Jézust is az életünkbe. A Jelenések 3,20 elénk tárja azt a képet, amint Jézus a szívünk, érzelmeink, szellemünk és akaratunk ajtaja előtt áll, nem tépi fel erőszakkal az ajtót, csak oda megy be, ahova hívják, és ahová behívják, arról azt mondja: *bemegyek*.²⁰

Riggs aztán azzal az mintaimával folytatja, amellyel Krisztust „befogadják” (idéztük már Graham saját megfogalmazásában), majd, ha a döntő lépést megtették, a lelkigondozónak szól az utasítás: „Szükséges az illetőnek Isten Igéjének tekintélye alapján megmutatni, mi is történt meg. A kérdező legyen tudatában annak, hogy „Krisztus bement” (a Jel 3,20 értelmében). Íme egy gyakorlatias kérdés, amit fel lehet tenni annak, aki éppen most imádkozott azért, hogy Krisztus a szívébe jöjjön: »Hol van most Krisztus?« Ha egyszerűen tártad eléje, és az illető értette, mit tesz, arra a feleletre kell hogy képes legyen, hogy: »A szívemben van.«²¹

Mindez azzal az előfeltevéssel folyik, hogy ha az ember a hajlandóság állapotáig eljut, olyan háttérhez érkezett, amelyet bármely pillanatban végérvényesen átléphet. Továbbá azt is feltételezik, hogy a meg nem tért ember hajlandósága bizonyították arra, hogy a Szentlélek előkészítette őt az üdvösségre, mert hát a bűnös ember magától nem volna hajlandó Krisztushoz jönni. Az érvelés tehát így bontakozik ki:

²⁰ Az angol bibliafordításban „be akarok menni” szerepel. (A ford. megj.)

²¹ Life and Witness Classes, Lecture 4, printed in *The Christian*, June, 1966.

Első premissza: Csak a Szentlélek által előkészített emberek hajlandóak Krisztust befogadni és üdvösségre jutni.

Második premissza: Akik Krisztust hajlandóak elfogadni, előremennek.

Következtetés: Akik előremennek, hogy Krisztust elfogadják, bizonyosan üdvözülnek.

De mindkét premissza tartalmaz egy-egy tévedést. Az első tévesen tételezi fel azt, hogy az újjá nem született ember bárminémű hajlandósága a megtérésre és az újjászületésre vezető hajlandóság. Az Isten Igéje azonban nyilvánvalóvá teszi, hogy mutathat valaki, aki nem született újjá, időleges hajlandóságot és értelmi beleegyezést, ami egy időre készsé teszi őt arra, hogy Krisztusról vallást tegyen, de szíve természete továbbra is ellenségeskedés Istennel (Mt 13,20). És olyan az emberi szív tekervényes útvesztője és az ember vak természete, amikor saját lelkének dolgaival törődik, hogy nem feltétlenül kell azt gondolnunk, hogy az ilyenfajta válasz, ami mégsem vezet üdvösségre, csak tudatos képmutatás esetén fordul elő. Éppen ellenkezőleg, meglehetősen őszinte is lehet. Az emberi szívben honos önérdek elegendő magyarázat az evangélium üzenetére adott efféle válaszra, főleg ha a választ az elégedettség, a békesség és a körülölelő gondok megoldásának eszközeként állítják be.

Még tovább mehetünk, és a Szentírás alapján kijelenthetjük, hogy ahol az igazságot prédikálják, ott a Lélek általános működése révén lesz egyfajta meggyőződés a bűnről, amely a lelkiismeretet háborgatni fogja, és nem hagy nyugtot az embernek, sőt, arra készíti, hogy felmentést keressen. És mégis, amíg az embert a Lélek különleges elhívása és működése révén új életre nem

kelti, addig biztosan nem lel segítségre az Isten által előkészített módon, azaz Krisztust befogadva, hanem annak az elvnek alapján fog cselekedni, amely minden természeti vallás gyökere: a hit abban, hogy az embernek hatalmában van tenni valamit azért, hogy Istennel való viszonyát rendezze. Heródes is „sok dologban” hajlandó volt követni Keresztelő Jánost, mert igehirdetése felkavarta lelkét (Mk 6,20). De ez a hajlandóság együtt volt benne a szent Istennel szemben táplált ellenséges érzülettel. A Szentírás nem kicsinyíti le azt a tényt, hogy a természeti embert „vallási” tettekre sarkallhatja a lelkiismerete, de közben természete érintetlen marad. Az a veszély fenyeget, hogy azt képzeljük, az ilyen tettek a megtérés folyamatának kezdeti fázisát képezik, és azt mondjuk az embereknek ilyen állapotukban, ahogy Graham is teszi, hogy az előremenetel az „első lépés”, és ha megtesszük, Istenre bízhatjuk a többit. Ez pedig a cselekedet révén való üdvösségszerzés fentebb tárgyalt hamis tanítását idézi fel bennük (amelyet a természeti ember mindig is igaznak tartott), ezért nem csoda, hogy válaszolni fognak rá. Nem elég ellenvetésnek azt feladni, hogy mivel mindenkinek világosan értésére adták, hogy „hit által” kell előremennie, nem áll fenn annak veszélye, hogy az előrehívásos módszer háttérben a cselekedetek révén való üdvösségszerzés áll. Ha helytelenül hirdetjük az evangéliumot, azaz csak azt hangsúlyozzuk, hogy az embernek kötelessége megtérni és hinni, de átsiklunk afelett, hogy szükséges néki újjászületnie, hogy erre a fajta válaszra képes legyen, az igehallgatók könnyen összetévesztik saját értelmi helyeslésüket azzal a hittel, ami nem tőlünk van, hanem „Istennek ajándéka” (Ef 2,8).

Harold J. Ockenga ez utóbbit, az efézusi idézet figyelmeztetését lapos tagadással hátrítja el. Azt mondja: „A hitet tévesen tekintik Isten ajándékának (lásd az Efézus 2,8-at, ahol az »ajándék« semleges nemű és a »hit« nőnemű szó. Az »ajándék« a »megtartatásra«²² utal vissza.) Az embernek az a parancs szól, hogy bánja meg bűneit, higgyen, térjen meg. E cselekedeteket a Biblia az emberi képességek hatáskörébe helyezi.”²³ Ez a kijelentés mindenre fényt derít. A hitről nem szabad úgy beszélni mint az üdvözítő kegyelem művéről, mert az emberi képességek közé tartozik. Ennek bizonyításához többre van szükség, mint az Ef 2,8 újrafordítása. Nem kevés biblia-magyarázó tartott ki az elterjedt fordítás helyessége mellett, olyanok, akiknek nem okoz nehézséget különbséget tenni semleges és nőnem között. És hogy ebben a sajátos esetben a hit tekintendő-e az Isten ajándékának vagy az egész megváltás, amelynek a hit mintegy része, az apostol tanításának egészéből nyilvánvaló: „A keresztségben vele együtt el is temettek benneteket, és vele együtt fel is támadtatok az Isten erejébe vetett hit által” (Kol 2,12), „néktek adatott a Krisztusért ..., hogy higgyetek Őbenne” (Fil 1,29) Ockenga érvének valódi ereje nem egy bizonyos igevers, hanem az a feltételezés, hogy az ember képes kell hogy legyen teljesíteni a bibliai parancsokat. E feltételezés, mint többször rámutattunk, az ember felelősségének és képességének téves azonosításán alapul. A szellemi alkalmatlanság is része a bűnnek, amelyért az ember felelős. Jézus részéről nem minősül következetlenségnek, hogy a zsidók elleni vádja a felelősséget és a szellemi alkal-

²²Az angol eredetiben itt az „üdvösség” szó áll. (A ford. megj.)

²³ Study Papers.

matlanságot egyaránt magába foglalta: „Miért nem értitek az én beszédemet? Mert nem hallgathatjátok az én szómat. Ti az ördög atyjától valók vagytok...” (Jn 8,43)

Itt nem csupán a teológiai látás megváltozása forog kockán. Mi azzal vádoljuk az előrehívásos módszert, hogy elkerülhetetlenül abba a veszélybe sodródik, hogy „hitük” megvallására sürgeti az újjá nem születetteket. Ezzel kapcsolatosan érdemes megemlíteni a kései Lewis S. Chafer vallomását és tapasztalatát. Chafer, a híres amerikai evangélikus maga is gyakorolta az előrehívásos módszert, amíg aztán megértette, miért kell felhagynia vele. Íme, milyen megfontolások vezették arra, hogy többé már ne hívja előre azokat, akiknek prédikált: „Mivel ördögi vakságukban az újjá nem született emberek a Kegyelem Evangéliumát nem látják, nem képesek megérteni a megváltás igazi alapját, de mindig a legjobb tudásuk szerint fognak cselekedni, azaz saját erejükből fognak megpróbálni Isten előtt megállni. Ez a természetünkben rejlő hajlam arra, hogy érdekemet szerezzünk, készíti a legtöbb embert arra, hogy az evangélikus hívásának engedjen. A vezető parancsoló személyisége (és minden sikeres evangélikusnak szélsőségesen ilyennek kell lennie) sokak nyilvános cselekedetének biztosítója, ha vallási érdem eléréséről van szó. Ilyen hatás alatt elképzelhető, hogy egy komoly ember feláll egy rendezvényen, és fogalma sincs arról, mit jelent hit által Krisztus Jézusra, a Kősziklára állni; vagy megtörténhet, rá lehetett venni, hogy félénk természetét legyőzze, de mit sem tud arról, hogyan győzze le önmaga megsegítésére irányuló ördögi hajlamát, hogy hit által azon nyugodjék, amit Krisztus elvezett érte. Az efféle megtértek üdv-

bizonyosságáról gondos vizsgálódással felfedhető, hogy nem nyugszik egyében, mint hogy megtettek mindent, amit számukra előírtak.”

És bár az evangélium hirdetőjének nem kell állandóan azt az igazságot hangsúlyoznia, amit maga az Úr mondott, hogy ti. senki sem mehet Óhozzá, hacsak az Atya el nem hívja (Jn 6,44.65), soha sem engedhető meg, hogy az újjászületett ember úgy legyen bemutatva, mintha képes lenne megtenni azt, amiről a Szentírás kijelenti, hogy képtelen rá (1Kor 2,14; Jn 5,40; Róm 8,7; stb.). Egyesek azt válaszolhatják e vádra, hogy Billy Graham és mások is, akik az előrehívásos módszert gyakorolják, kinyilvánították, hogy hisznek abban, hogy az ember képtelen Krisztushoz jönni a Szentlélek működése nélkül, illetve hogy feltétlenül kell hozzá a mennyei „vonzás”. Mi azonban nem azt vitatjuk, hogy vajon Graham elfogadja-e azokat az igeverseket, amelyek erről szólnak, hiszen ha hiszi a Bibliát, hinnie kell ezeket is, hanem ezeknek az igehelyeknek az értelmezéséről vitázunk. Az amerikai evangélista hisz a Szentlélek általános működésében az Ige körül: alkalmassá teszi az embert a válaszadásra. Amíg nem válaszolnak, még nem születtek újjá: „a Krisztusba vetett hit szül bennünket újjá”. Ezek Graham szavai, saját bizonyágtételében megerősíti a sorrendet is: első az elköteleződésünk, aztán következik újjászületésünk. „...az utolsó versszakot énekelték, amikor előrementem. Az az első lépés volt a legnehezebb, amelyet valaha is megtettem. De amikor azt az egyet megtettem, Isten megtette a többi.”²⁴ Az a többi: az újjászületés. Sehol sem tanítja Graham azt, hogy csak

²⁴ Mitchell, 33. o.

akkor gyakorolható az igaz hit, ha Isten elveszi a „köszívet” és új természetet olt belénk. Szerinte a Szentlélek általános felhatalmazó ereje által az újjá nem született ember betölti újjászületésének feltételét. Evangélizációs módszere ezzel a szemléletével hangzik egybe. Vele ellentétben azonban mi azt hisszük, hogy a Szentírás különbséget tesz a Lélek általános, bűn felől meggyőző munkája – ami sírásra készítette Ézsaut, és megrémítette Félixet – és a különleges, életadó elhívás között, amelyet a szuverén Isten ad kegyelemből azoknak, akiket kiválasztott. Csak a kiválasztottak hivatnak el, és világos kijelentés szól arról, hogy nem a hitet igazolva következik utána, hanem megelőzi azt (Róm 8,30; Csel 13,48; stb.), és biztosítja azok beleegyezését, akiknek adatik (Jn 6,36.37; Ef 2,1–8). Azok látják meg Isten országát, és hisznek az evangéliumnak, akik újjászülettek.

És most a szillogizmus második premisszájára térünk rá: Akik Krisztust hajlandóak elfogadni, előrejönnek.

Természetesen, ha valakinek, aki a Szentlélek működése alatt áll, egy keresztyén prédikátor tekintélyének erejével kijelenti, hogy előre kell mennie, valószínűleg előremegy, mivel azt hiszi, Isten parancsolja azt neki. Ha később ez az ember azt hallja, hogy előrejövetele újjászületésének kulcseleme volt, hinni fogja, míg föl nem világosítják. Egyetlen percig sem állítjuk, hogy senki sem jut megtérésre ott, ahol az előrehívásos módszer van gyakorlatban, csak azt, hogy a módszernek valójában semmi köze sincs az újjászületéshez. Ha van, aki megtér, a módszer ellenére tér meg, és nem neki köszönhetően.

De mi van azokkal, akik hajlandóak előre-

menni, és tévesen úgy vélik, hogy ez által a cselekedetük által Krisztushoz jönnek? Az ő esetükben a premissza téves, hiszen sokan hajlandók előremenni olyanok, akik nem akarják Krisztust elfogadni. Az ilyen személyek számára az előrehívásos módszer teológiájában nincsen hely. Az ugyanis ezt a gondolatmenetet követi: „ha nem akarják elfogadni, nem fognak előrejönni; ha előrejönnek, üdvözülniük kell” – ez az érv abból az azonosításból merít erőt, hogy a „Krisztushoz jön” annyi, mint előrejön, illetve azt feltételezi, hogy ha az embernek van elég ereje megtenni az egyiket, meg tudja tenni a másikat is. Az előremenettel és Krisztus elfogadása egyaránt az emberi képességek határán belül van elképzelve, mint-hogyha nem is lenne lényegi különbség aközött, hogy az ember képes előremenni egy teremben, és a hatalom között, amely a sötétségből világosságra vezet a bűnös lelket.

Hadd jegyezzük meg itt azt is, milyen hatással volt az előrehívásos módszer arra a szóhasználatra, amellyel a választást felkínálják a bűnös embernek. A „higgy” és „bánd meg bűneidet” szöfordulatokat olyan kifejezések váltják fel, mint: „add át életedet Krisztusnak” „nyisd meg a szíved Krisztus előtt”, „most add át (vagy nyisd meg)”, „teljesen engedd át magad”, „dönts Krisztus mellett” stb., és hasonlóképpen, akik a megtérés jeleit mutatják, azokat néha úgy jellemzik, mint akik „engedtek”. Graham nem tarja fontosnak a nyelvhasználat kérdését. A megtérésről beszélve mondta: „Nevezd, aminek csak akarod. Nevezd odaszánásnak. Nevezd önátadásnak. Nevezd bűnbánatnak. Nevezd kegyelemnek. Nevezd, ahogy tetszik.”²⁵ A Princeton-i Albert Dod professzor

²⁵ Mitchell, 22. o.

azonban évekkkel ezelőtt kimutatta, hogy igenis lényeges az a frazeológia, amelyet egy-egy istentiszteleten használnak az emberek Krisztus melletti nyilvános elköteleződése érdekében. „Vesd magad alá Krisztusnak” – Charles Finney az előremenettel kapcsolatosan használt kedvenc kifejezését kommentálva Dod megjegyzi: „Pontosan értjük, miért mutatja be így Finney úr, hogy mit kell a bűnös embernek tennie. Úgy tűnik, önmagunk alávetése más köteleességeknél inkább látszik egyetlen mentális tettetből állónak és azonnal végrehajthatónak. Ha a bűnöstől azt kérné, bánja meg bűneit, azt a látszatot keltené, hogy némi időre van szüksége végiggondolni őket, megfontolni, ki ellen vétkezett általuk, ha azt mondaná, higgyen az Úr Jézus Krisztusban, az illető azt gondolhatná, mindaddig nem gyakorolhatja hitét, amíg fel nem idézték neki elveszett állapotát és a felkínált Megváltó elégséges voltát. Az olyan szavak, mint a bűnbánat és a hit ezért nem felelnek meg céljának. Így kettős köteleességét, hogy ön-maga alávetéséről döntsön, valamint azt végre is hajtsa, az előremenők látványától felizgatott állapotban és szellemi sötétségben kell végbemennie, ezt pedig abból fakad, hogy feladatát a Szentírással ellenkező módon tárták eléje. Csodálkozhat-e bárki, hogy ilyen körülmények között rengeteg embert rávesznek arra, hogy egy szellemi aktust végrehajtsanak, és azt mondja magának, nos, ezt megtettem, aztán fölemelje kezét, és azt mondja a prédikátornak, hogy alávetette magát Krisztusnak, miközben a szíve marad a régi, azzal a különbséggel, hogy a vallási tévhitek felhői gyülekeznek fölötte? Ha e módszert azért találták volna ki, hogy a bűnös embert valami elfogadható módon rávegyék az öncsalásra, milyen változta-

tással felelt volna meg jobban a célnak, mint amilyen most?”²⁶

Következtetések

1. Mivel az előrehívásos módszer Krisztus elfogadását egy külső gesztusban kinyilvánított válaszként mutatja be, olyan feltételt szab az üdvösségnek, amelyet Krisztus nem írt elő.

2. Mivel az előmenetelre vonatkozó felhívás úgy hangzik, mintha isteni parancsra történe, akik válaszolnak, okkal vélik, hogy Isten előtt dicséretes dologot tesznek, míg akik nem válaszolnak, tévesen gondolják, hogy Istennek nem engedelmeskednek.

3. Mivelhogy a „Krisztushoz jönni” és „előrejönni” két különböző aktusát egyként tárgyalja, az előrehívásos módszer hajlamos a meg nem térteket félrevezetni kötelességüket illetően. Ami helyénvalóan így hangzik: „Az Isten dolga, hogy higgyetek abban, akit ő küldött.” (Jn 6,29) Hamis megfogalmazásban: „Álljatok fel, és gyertek ide előre.” „Íme, így zavarodik össze – írja R. L. Dabney – elkerülhetetlenül a lelkiismeret. Ha a megelevenített embernek van méltósága és józan esze, valószínűleg nem megy előre, és akkor a módszer logikája szerint azt hozzák tudomására, hogy éppen ezzel lázadt Isten ellen, és szomorította meg a Szentlelket; alaptalan nyugtalanság származik ebből. Ha könnyebben rászédhető, és előremegy, azt sugallják neki, hogy üdvösségszerző cselekedetet hajtott végre, vagy legalábbis olyat, amely a kegyelemmel egybehangzó. Hiába is tagadják, hiszen a józan ész száll szembe ve-

²⁶ Essays, Theological and Miscellaneous, 128–129. o.

lük: »Minek a nagy sietség, ha az eszköz nem valóban hatékony?»²⁷

4. A meg nem tértek különböző okokból tanúsítanak hajlandóságot az előremenetelre: a boldogságot hajszoló természetes önszeretet, a valósi cselekedetek révén megkönnyebbülést kereső zaklatott lelkiismeret, az előremenők befolyása egy hatalmas tömeget felvonultató rendezvényen, és így tovább. Mivel az újjá nem született embernek a hajlandóságát magának az előrehívásos módszernek a jellegéből fakadóan nem lehet megkülönböztetni azok hajlandóságától, akik szívének természetes ellenségeskedése újjáteremtésük által elvétellett, sokan kénytelenek azt hinni, hogy csupán természetes hajlandóságuk (melynek folytán előremennek) feltétele keresztyénné válásuknak. A nyilvános lelkigondozás és imádság is, amelyben a rendezvényről való távozásuk előtt részesülnek, ezt a gondolatot erősítik meg bennük.

5. Mivel maga az előrehívásos módszer zárja ki eleve azt, hogy az egyének között különbséget lehessen tenni egy nyilvános rendezvény alkalmával, az őszinte, külsőképpen is kinyilvánított válasz azoknak a részéről, akik még mindig nem születtek újjá, további hitetlenségnek és szívük megkeményedésének forrása, amikor végül ráébrednek, hogy valójában semmi változás nem történt életükben. „Úgy érzik, tapasztalatlanságuk következtében kegyetlenül megtréfálták őket a lelkészek és a keresztyénség kebelbarátai, amikor zavarodottságuk óráján a nem megfelelő helyzetbe kényszerítették őket. Tudatában vannak, hogy vallásos buzgalmuk és döntésük akkor teljesen

²⁷ R. L. Dabney: *Discussions*. Reprint 1967, I. 568. o.

komoly volt, különös és mély áhítatot éltek át. Mégis nyomasztóan keserű tapasztalat ébresztette rá őket arra, hogy újjászületésük és a hitre vonatkozó kísérletük (az övék legalábbis) önámítás volt. Milyen természetes arra következtetni ebből, hogy a másoké is csak illúzió! Azt mondhatják: »Köztem és a buzgó keresztyének között az egyetlen különbség csak az, hogy ők még nem fedezték fel a csalást.«²⁸

6. Van okunk azt hinni, hogy azok száma, akik előremenetel által „fogadják el Krisztust”, és aztán teljesen elhagyják a hitet, nem elenyésző. „Annyira ismert ez a dolog – figyelték meg a múlt században –, hogy a hallgatóság sokféle józanon úgy becsli, ötvenből negyvenöten vagy még többen lesznek végül hitehagyottak.”²⁹ Amerikában helyenként, ahol az előrehívásos módszert több éve gyakorolják, a „másodszor döntők” számbavétele vált az evangélizációk szükséges gyakorlatává, azoké tehát, akik korábban már döntöttek egy hasonló alkalommal. Az evangélium igazságát járatták le ezzel a világ szemében.

7. Azok, akik egy evangélizációs igehirdetés által ismerik meg Krisztust, semmit sem veszítenek, ha az előrehívás elmarad, ellenben nyilvános tette sürgetésük, a tett elkerülhetetlen túlhangsúlyozásával, igencsak károsnak bizonyulhat. Archibald Alexander, az evangélizátor lelkészeket képző Princeton-i (New Jersey) szeminárium egyik alapítója, aki hatalmas ébredéseknek volt a szemtanúja, saját tapasztalatára támaszkodva írja: az előrehívásos módszer „döntésre bírhatja a visszahúzó fiatalokat, mondhatni arra kényszeríti őket, hogy az Úr oldalára sorol-

²⁸ Dabney, 572. o.

²⁹ Dabney, 566. o.

ják magukat, de nem tudok szabadulni a kérdéstől, hogy vajon valóban az ember javára van-e. Az én megítélésem szerint nem, sőt, éppen ellenkezőleg. Ha megvan bennük a kegyelem magva, még ha lassan is, de biztosan megtalálja az utat a fény és a levegő felé, és éppen mert lassan hajt ki, van ideje mélyen a földbe eresztetni a gyökereit.”³⁰ Hasonló dolgot ír R. L. Dabney is: „Majdnem minden esetben, ahol valódi élő búzaszemek vannak az (efféle) erőfeszítések révén összegebrelyezett polyva között, megismeri a szív, hogy előkészítő munkának van alávetve, mégpedig az értelmes tanítás és a töretlen keresztyén példamutatás következményeképpen, ha a Szentlélek is öntözi egy ideig hazatérése után. Az ébredésüket sürgető ügyködés egyetlen hatása viszont új érzéseik kitérésének siettetésén túl egészséges lelki felépítésük megrontása és beszennyezése. Ha csak biblikus kegyelmi eszközöket vettek volna be érdeklükben, és másféléket nem, ezek az emberek csatlakoztak volna az egyházhoz a maguk idejében, egészen bizonyosan kiegyensúlyozottabb és mélyebb kegyességgel.”³¹

8. Elkerülhetetlen, hogy az előrehívásos módszer elsőrendűen a külső és azonnal megfigyelhető dolgokra irányítsa a figyelmet, s így hamis alapot szolgáltat az ítéletre. Lewis S. Chafer helyesen állapítja meg: „Ahol a látványossági elemet kiküszöbölik a lelkek nyilvános megnyeréséből, kevés lehetőség marad a feltételezett eredmények mérésére, és a megtérés próbája már nem az azonnali hitvallás, hanem a megváltozott élet utólag érzékelhető valósága.”

³⁰ Archibald Alexander: *Thoughts on Religious Experience*. Reprint 1967. 72. o.

³¹ Dabney, 571. o.

9. Az előrehívásos módszert látványosan nagy sikerrel gyakorolják az evangélizációs kampányokban, de nem élnek vele a helyi gyülekezetek, amelynek lelkészei nem tudnak ilyen azonnali, látható eredményekre hivatkozni az istentiszteletek végeztével. Azt a benyomást kelti ez, hogy (i) a gyülekezetek igeszolgalata nem hatásos módszere az evangélizációnak, vagy (ii) a gyülekezetek ugyanazt a módszert kellene hogy használják, mint az evangélizációs kampányok. Ha az első lehetőséget fogadjuk el, azt a gondolatot dőlgetjük, hogy az evangélizáció sajátos rendezvényt jelent, amelynek vezetője más elhívásban részesült, mint a gyülekezeti lelkész. Ha a második lehetőséget fogadjuk el, és erőfeszítéseket teszünk, hogy a gyülekezetekbe nem igei mércét vezessünk be, hosszútávon az érintett gyülekezetek bizonyítottan nem a mélyebb spiritualitást és erőt, hanem éppen az ellenkezőjét fogják meg tapasztalni. Az evangélizáció, ahelyett hogy a gondos és rendszeres bibliamagyarázó igehirdetés természetes része lenne, kettős hatással: a meg nem tértek lelkiismeretére, illetve a hívők kegyelemben való növekedésére irányulóan, sajátos színpadi tevékenységgé válik. A gyülekezeti életnek a szentírásitól eltérő irányt ad ez, az igei és a nem igei köteleességeket összekavarja, a legfőbb köteleességeket, amelyeket Isten a hívőktől és a lelkészekről megkíván, elhomályosítja. Amiképpen Chafer megjegyzi: „A hívők egész seregének hatékonysága azon kell hogy alapuljon, hogy egyéni életük megtisztításának és alkalmassá tételének vonatkozásában helyes összhangban legyenek Istennel. És éppen itt rejlik egy komoly veszély: nehogy megfélekedzen az egyház Istentől kapott feladatáról, illetve arra való személyes

felkészüléséről, és megpróbálja ezeket a sorozatgyártás mintájára a modern evangélizátor felhívásával helyettesíteni.”

10. Az előrehívásos módszer helytelenül fogja fel az evangélizátor szerepét. Az evangélium hirdetője nem egy „lelki szülész”, akinek a bűnös újjászületésének felvigyázása a feladata, még kevésbé hivatott olyan módozatokra javaslatot tenni, amelyet teljesítve az újjászületés bekövetkezik.

John Kennedy, egyike Skócia legnagyobb evangélizátorainak, akinek halálát 1884-ben C. H. Spurgeon a következőképpen jellemezte: „bármely másik száz ember halála nem jelentett volna akkora veszteséget az országnak, mint az övé”, bölcsen látta, hogy az előrehívásos módszer, ahogy azt akkor kezdték bevezetni, az evangélium hirdetőjének feladatát meg fogja változtatni. Az újfajta evangélizálás szerint, írja, „a hitet úgy mutatják be, mint valamit, amit meg kell tenni az üdvösségért, és azon fáradoznak, hogy bebizonyítsák, könnyű dolgról van szó. Ennél sokkal jobb volna, ha ahhoz ragaszkodnának, hogy akiket célba vesznek, igazán megbizonyosodjanak a bűnről, és ha azon fáradoznának, hogy Krisztust elébük tárják mint a szabadítás dicsőséges beteljesítőjét. Úgy szólni a hitről, hogy aztán megcselekedhessék, még mindig azt jelenti, cselekedetet rónak rájuk, még ha könnyűt is. Jól ismerem a buzgó kérdést, »Mi a hit, hogy megcselekedjem?« Joga van való munka kielégíteni ezt a tudásszomjat, és a jogi felvilágosításokra szakosodott hivatalokban ez is történik. »Ki az, hogy higgyek benne?« – kérdezte valaki, akire az üdvösség napja felragyogott. A hitet magyarázni nem más, mint a lelkekkel packázni. Mennyivel különb utat mutat a Szentírás! A legfőbb cél előtárni a hit tárgyát,

nem pedig magyarázni magát az aktust. Hadd legyen inkább meggyőződés a bűnről, megvilágosodás és újjászületés, a hit aztán mint a megelevenedett lélek ösztönös válasza következik Krisztus felmutatására. Ezek nélkül semmiféle magyarázat a hitről nem használ. A magyarázatokba fektetett energia túl sokszor a törvényeskedő léleknek való megfelelés. Bölcsőbb lenne azért fáradozni, hogy az Istennel, a bűnnel és a Krisztussal kapcsolatos tudatlanságot felszámoljuk. Légy segítségére az embereknek, hogy ezeket megismerje, ha nem akarod, hogy hamis békességük falát erősítsd a „keveretlen habarccsal”. (Ez 13,10) Ha bölcs akarsz lenni és kedves, ezt az irányt célozd meg, ahelyett hogy a hitet sűrgesd a részükről.”³²

³² John Kennedy: *A Reply to Dr. Bonar's Defence of Hyper-Evangelism*. Edinburgh, 1875. 30. o.

Függelék

Mit tanít a Westminsteri Hitvallás a megtérésről

I. Az életre vezető megtérés olyan evangéliumi áldás, melynek tanát a Krisztusban való hitről szóló tanítással együtt az evangélium minden hirdetőjének prédikálnia kell.

II. Ez által a bűnös, aki meglátja és érzi bűneit, melyek az Isten szent természetével és Isten igazságos törvényével ellenkeznek, azoknak nem csupán a veszélye, de szennye és utálatossága miatt is, valamint Istennek a megtérők iránt Krisztusban megnyilvánuló kegyelmének a megértése folytán olyan bűnbánó szívvel siratja el és utálja meg bűneit, hogy azokat elhagyva teljesen Istenhez fordul. Minden szándékával és igyekezetével arra törekszik, hogy parancsolatait megtartva az ő útján maradjon.

III. Bár a megtéréssel mint bűnért való elégtétellel vagy bűnbocsánatot szerző cselekedettel az ember nem nyugtathatja meg magát, mivel ez Isten ingyen kegyelmének Krisztusban véghezvitt cselekedete, mégis minden bűnösnek oly elengedhetetlenül szüksége van a megtérésre, hogy nélküle senki sem várhat bocsánatot.

IV. Amiként nincs olyan kicsiny bűn, amely ne érdemelne kárhozatot, ugyanúgy nincs olyan nagy bűn sem, amely kárhozatot hozhatna azokra, akik igazán megtérnek.

V. Az embernek nem szabad megelégednie egy általános megtéréssel, mivel mindenkinek köteles-

sege, hogy igyekezzen minden bűnéből külön-külön megtérni.

VI. Minden ember személyesen kell hogy megvallja a bűneit Istennek, imádkozva azok bocsánatáért. Ily módon irgalmat nyer a bocsánatra és bűneinek elhagyására. Hasonlóképpen, személyes vagy nyilvános vallomástétellel és bűnbánattal kell készségesen kijelentenie megtérését annak, aki megbotránkoztatja atyjafiát vagy a Krisztus Anyaszentegyházát. Azok pedig, akiket megbántott, béküljenek meg vele és fogadják be őt szeretben.

*J. I. Packer az evangélium hirdetésének puritán felfogásáról**

Az 1955-ös Puritán és Református Tanulmányi Konferencián „Puritán evangelizáció” címmel tartottam előadást. Ezzel kívántam hozzájárulni az evangelizációs módszerekről folyó vitához. Benne rámutattam, hogy a lelkek megnyerésének feladatát a puritánok ama tudat felügyelete mellett látták el, hogy a bűnbeesett ember a maga erejéből nem fordulhat Istenhez, és erre az evangelizátor ereje sem készítheti. A puritán álláspont szerint csak Isten – Igéje által a Szentlélek – vezetheti a bűnösöket hitre, és teszi ezt nem a mi megrendelésünkre, hanem az ő szabad szándéka szerint. Evangelizációs gyakorlatunkat, mondanák a puritánok, ezzel az igazsággal kell összehangolnunk. A más tanításból következő cselekvésmódok elfogadhatatlanok.

* Részlet a szerző *A megtérülés teológiája. Bevezetés az angol puritanizmus világába* című művéből, Koinónia, Kolozsvár, 2000.

A puritán álláspont minden kétséget kizáróan biblikusnak látszik, és mint részben szoltam róla előadásomban, nagy jelentősége van öröklött evangelizációs hagyományunk mai megreformálására nézve. Belőle először is az következik, hogy a „döntéseket” kiváltó lélektani nyomásgyakorlás eszközeit kerülni kell, mert ezekkel valóban önhitt kísérletet tennék arra, hogy behatoljunk a Szentlélek felségterületére. Továbbá az is következik a puritán felfogásból, hogy az ilyen eszközök kiiktatásával nem veszítünk semmit, hiszen amúgy sem tudnak hozzájárulni az evangelizációs igehirdetés hatékonyságához. Sőt, hosszú távon el is térítik azt, mert bár a szakszerűen alkalmazott lélektani nyomás kiválthatja a „döntés” külsőleges formáját, újjászületéshez, szívbeli megváltozáshoz nem vezet, és amikor a „döntés” megkopik, kiderül, hogy a „döntés” meghozói szívükben igazában megkeményedtek és az evangéliumot elutasítják. Az ilyen erőltetett-erőltető taktika csak kárt, talán felmérhetetlen kárt tesz az emberek lelkében. Ebből az is következik, hogy a gyors evangelizáció nem lehet érvényes választási lehetőségünk. Az evangelizációt tehát úgy kell felfognunk, mint amelyben Isten szolgálja hosszú távú oktatásra és tanításra vállalkozik, egyszerűen arra törekszik, hogy híven közvetítse és az emberek életére alkalmazza az evangéliumi üzenetet, azt pedig az Istenre bízza, hogy emez üzenet által a Szentlélek a maga módján és a maga iramában hitre vezesse az embereket.

Ez az azonban további kérdést vet föl: Mi ez az üzenet? Mit foglal magában az evangélium hirdetése?

Evangelikál körökben ritkán merül fel ez a kérdés; azt feltételezzük – túlságosan is könnyen –,

hogy a választ tudjuk. De a kérdést föl kell tenünk, és helyzetünkben két tényező miatt is szembesülnünk kell vele.

Az első tényezőt a *keresztény igazság tanításának minimalizáló felfogása* képezi. Ez a felfogás széles körben megfertőzte a protestáns lelkipásztorokat. A modern lelkész rendszerint nem azt kérdezi, mit kell megtanítanom, hanem mi az a kicsi, amit tanítanom kell. Mi az a minimális tanítás, ami még elegendő? Ennek egyik oka nyilván az, hogy a padosorokban ülők nem szívesen tanulnak. Ebben azonban semmi újdonság nincsen. Háromszáz évvel ezelőtt Baxter is ezzel szembesült kidderminsteri munkásgyülekezetében, és határozottan fellépett ellene.

„Ha úgy volnátok hajlandók az Isten és a mennyei dolgok ismeretére szert tenni, amiképpen szert tesztek mesterségbeli tudásotokra, akkor már e mai nap nekifogtatok volna, és sem fáradságot, sem költséget nem kímélnétek, míg el nem nyeritek azt. De ti, akik a hét évet nem sokalljátok mesterségetek kitanulásához, hétből egy napot nem szánátok üdvösségetek dolgainak szorgos megtanulására.”

Baxter nem ütötte el ezt az istentelen restséget holmi tréfával, a modern lelkipásztor azonban gyakran megteszi, és amikor a bibliai igazság valamely vonatkozásával nem sikerül gyülekezetéből érdeklődést vagy egyetértést kiváltania, ösztönösen fel is hagy hirdetésével. És a mostani idők hajlamosak erre bátorítani is őt. Így például némelyek váltig állítják, hogy merő időpocsékolás modern hallgatóságnak a törvényről vagy a bűnről prédikálni, mert (mint mondják) az ilyesmi nem mond a mai embereknek semmit. Ehelyett (mint javasolják) jobb hivatkozni a hallgatók

által már érzett szükségekre, és olyannak bemutatni Krisztust, mint aki békességet, erőt és célt ad idegbajos és csalódott embereknek. Ez a Krisztus tehát valójában nem más, mint valami szuperpszichológus.

Nos, e javaslatból világosan kitűnik, hogy mi-csoda veszélyekkel jár a minimalizáló szemlélet. Ha nem hirdetjük a bűnt és Isten ítéletét, nem tudjuk a bűnből és Isten haragjától megváltó Krisztust sem felmutatni. Ha pedig nem beszélünk ezekről, ha csak olyan Krisztust hirdetünk, aki megszabadít az éntől és a világ nyomorúságaitól, nem a Biblia Krisztusát prédikáljuk. Ezzel voltaképpen hamis bizonyosságot teszünk és hamis Krisztust hirdetünk. Üzenetünk „más evangéliumról, de nem is evangéliumról” szól. Az ilyen prédikálás megnyugtathat némelyeket, de segíteni senkinek nem segít, mert a Krisztus, akit nem azért keresnek, mert megszabadít a bűntől, nem szabadít meg sem az éntől, sem semmi más-tól. A képzeletbeli Krisztus nem hozhat valóságos üdvösséget. A minimalizáló szemlélet folytán az üdvösségről féligazságokat hirdetünk, a teljes igazságnak álcázott féligazság pedig nem más, mint teljes hazugság. A minimalizáló felfogás tehát az evangélium meghamisításával fenyeget, midőn kihagyja tanításának nélkülözhetetlen elemeit. Ezzel az uralkodó felfogással hadakozva, életbevágóan fontos föltennünk a kérdést: *menyit* foglal magában az evangélium hirdetése?

Helyzetünk másik tényezője az, hogy *általános bizonytalanság veszi körül a református hittvallás következményeit az evangelizációra nézve*. Sokan belátják a „kálvinizmus öt tételében” lefektetett kegyelemtan biblikus mivoltát, de el nem tudják képzelni, hogy mi módon lehetne az

öt tételből kiindulva evangelizáló módon prédikálni. Ha a teljes képtelenség, a feltétel nélküli kiválasztás és a hathatós elhívás tana igaz – azaz a bűnösök képtelenek maguktól Istenhez fordulni, a hit és a kegyelem pedig csak a kiválasztottaknak adatik meg –, akkor mi értelme válogatás nélkül mindenkit felszólítani a hitre és a bűnbánatra? Ha az egyedi megváltás tana igaz – azaz Krisztus azért halt meg, hogy üdvösséget nyerjen, de nem minden embernek együttvéve (sokaknak pedig hatástalanul), hanem csak a kiválasztottaknak –, akkor soha nem mondhatjuk a meg nem tért embernek, hogy Krisztus érte halt meg, akkor milyen alapon buzdíthatjuk arra, hogy vesse bizodalmát a Megváltóba? Vajon van-e egyáltalán jogunk közvetíteni Krisztus „ingyen ajánlatát” a bűnösök felé? E kérdések miatti zavarukban sokan úgy vélekednek, választaniuk kell, vagy arminiánus módra hirdetik az evangéliumot – azaz úgy szólítják meg a meg nem térteket, mintha hatalmukban állna elfogadniuk Krisztust, és mintha Isten egyszerűen arra várna, hogy ezt megtegyék –, vagy pedig egyáltalán nem is prédikálnak evangelizáló módon. Tragikus lenne, ha a református teológiához való mostani visszatérés az evangelizáció megelevenítése helyett inkább elfojtaná azt, de világosan látszik, hogy ma sokan felhagytak az evangelizáló prédikálásal, mert nem tudják, hogyan lehet ezt a teológiát evangelizáló módon alkalmazni. Így ahogyan a minimalizáló módszer folytán sokan megfosztják az evangéliumot dogmatikai tartalmától, akképpen ez a zavar sokakat arra késztet, hogy megfoszassák azt gyakorlati alkalmazásától. A megfosztás egyik módja éppoly hatásosan semmisíti meg az evangéliumot, mint a másik.

Ebben a helyzetben fordulunk a puritánokhoz további útmutatásért. Mennyit kell elmondanunk, faggatjuk őket, tájékoztatás és alkalmazás végett ahhoz, hogy az evangéliumot igazul hirdethessük? Melyek az evangelizáló igehirdetés nélkülözhetetlen elemei?

E kérdésnek csupán egyetlen vonatkozását – azt, hogy Krisztus hirdetésekor a törvényt is prédikálni kell – tárgyalták formálisan a puritánok, de kellő bizonyíték áll rendelkezésünkre ahhoz, hogy bemutathassuk, mi módon válaszoltak volna.

Tartalom

<i>Előszó</i>	5
Miről vitatkozunk?	8
Az előrehívás és a Szentírás	15
A pszichológiai érv	22
Az előrehívás mint látható bizonyíték	30
Tanításbeli következmények	32
Következtetések	44
FÜGGELÉK	
Mit tanít a Westminsteri Hitvallás a megtérésről	51
J. I. Packer az evangélium hirdetésének puritán felfogásáról	52

M E G J E L E N T

SAMUEL PFEIFER

Pszichiátria és lelkigondozás

*Hogyan segíthetünk lelki zavarokkal küzdő
embertársainkon?*

Azok számára nyújt segítséget ez a könyv, akik eredményes és szakszerű segítség nyújtására éreznek elhivatottságot. Azoknak a lelkipásztoroknak, lelkigondozóknak, akik az élet különböző területein megfelelő empátiával, a caritas nemes gondolatával vigyázzák a lelkek egészséges élet-szemléletét, az életminőség javítását.

DR. VEÉR ANDRÁS

főigazgató

Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet

Különösen szükséges, hogy a keresztyén olvasó józan, mértéktartó és hiteles tájékoztatást kapjon a pszichiátriai betegségekről és kezelésük lehetőségeiről. Már csak azért is, mert a neurózis, a depresszió, sőt sajnos a szkizofrénia sem kerüli el a hívő embert. Samuel Pfeifer könyve szakszerű tájékoztatást nyújt ezekben a kérdésekben.

DR. PÁLHEGYI FERENC

A *Kis Tükör* füzetek sorozat
eddig megjelent kötetei:

John Richard de Witt:
Mit jelent reformátusnak lenni?

Albert N. Martin:
Az igehirdetés válsága

Geoffrey Thomas: *Vedd és olvasd*

John J. Murray: *Sorsod sötétlő árnya közt*

W. J. Seaton: *A kálvinizmus öt pontja*

Szentvidám karácsony

Daniel E. Wray: *Egyházfegyelem*

Visky Ferenc: *Egyház és szenvedés*

Kálvin János: *Keresztyén élet*

Horváth Jenő:
Krisztus keresztye és az emberi szenvedés

Siklós József:
Az újszülött természetrajza

A. N. Martin:
A kálvinizmus gyakorlati következményei

Iain Murray:
Evangélizáció és újjászületés

Felelős kiadó Visky András
Felelős szerkesztő Bálint Ágnes
Sorozatterv Tordai S. Attila
Műszaki szerkesztő Suci Éva

Kiadja CE Koinónia Kiadó Kolozsvár
Levél- és rendelési cím:
RO-3400 Cluj OP 5. CP 705.
Tel/Fax: +40-64-187044
E-mail: koinonia@mail.dntej.ro

ISBN 973 8022 13 4

Nyomtatta Garamond Nyomda Kft. Kolozsvár
Igazgató: Bara Stefan
3400 Cluj, str. Fabricii nr. 93-105
Tel: +40-64-414054; -154264